

Puzzelstukje

Marchinus Hofkamp

Het blijft knagen, als je vrijwel zeker weet dat er nog een puzzelstukje moet zijn, maar dat je het niet kunt vinden. Dat had ik bij "Baring en Geboorte - in het licht van de tribale kunst", het artikel in het eerste nummer, dus bij de 'geboorte' van ons blad, nu precies 3 jaar geleden.

Want was er nu ook weer aan de hand met die tribale afbeeldingen van een barende?

1. Ibo paar

De puzzel

Mijn aandacht bij het schrijven van dat eerste artikel was vooral geweest bij de houding van de vrouw tijdens de baring: staand, gehurkt, op een baarstoel, geknield, halfzit, liggend op de rug of in zijligging. Maar naarmate ik meer afbeeldingen onder ogen kreeg ging mij opvallen, dat de stand van het babyschedeltje tijdens de geboorte eigenlijk nergens met de werkelijkheid klopte!

Bij een normale geboorte ziet de moeder als het eerste stukje van haar kind dat geboren wordt het achterhoofd (afb 2), en niet het voorhoofd of het gelaat. En

2. Normale baring (moeder op rug)

3. De Azteekse godin Tlazolteotl

juist zulke afbeeldingen van een normale geboorte had ik in de tribale kunst verwacht, maar toch ‘nergens’ kunnen vinden. Dat stoorde mij, en als oud-tropen- en kinderarts nog eens extra. Maar omdat ik werkelijk ‘overal’ gezocht had, had ik mij daar (voorlopig) toch maar bij neer te leggen.

Het artikel telde toen wel vijfenveertig authentieke afbeeldingen van barende vrouwen, maar slechts in twaalf daarvan kon ik de stand van het hoofdje duidelijk verifiëren als normaal of abnormaal. Veel afbeeldingen waren onduidelijk, of toonden een fase van de baring, waarin normaal of abnormaal nog niet te onderscheiden waren.

Twaalf geboortes dus, waarin de stand van het hoofdje goed te herkennen was, en in elf daarvan wees het gelaat van de baby naar voren en keek het kind de moeder dus al tijdens de geboorte a.h.w. ‘aan’. Maar dát is een afwijkende stand van het hoofd tijdens de geboorte, die met 5% van het aantal geboorten gelukkig zeldzaam is - ook in de tropen - want hij levert nogal eens complicaties op. Slechts één van deze twaalf kinderen werd in een normale hoofdstand geboren. Dat was het kind van de godin Tlazolteotl (toen fig 15, hier nu als afb 3 geplaatst). “Als godenzoon compenseert hij dit direct al door zijn kopje sterk op te richten (steunend op zijn handen) en helder de wijde wereld in te kijken,

zodat we tóch nog zijn gelaat zien”. Dit precolumbi-aanse beeld had ik op het internet gevonden, maar naderhand leek het toch om een bekende vervalsing te gaan [1]. En daarmee viel deze twaalfde tribale afbeelding af en bleef er dus **helemaal geen** herkenbare afbeelding van een fysiologische geboorte over.

Reden van die 'omgekeerde' kopjes?

Ik had me al afgevraagd, of het toeval was, “of een dichterlijke vrijheid van al die kunstenaars, dat het kind zo vaak naar voren kijkt tijdens de geboorte, terwijl de natuur een omgekeerd verloop als ‘normaal’ dicteert? ... Dit wellicht omdat het aantrekkelijker is om een kind mét gelaat af te beelden”.

Dat leek mij tenminste een plausibele interpretatie, want een andere reden zag ik niet, en zie ik ook nu nog niet. En toeval kon het eigenlijk niet zijn, want dan zou je verwachten, dat er juist niet een duidelijke voorkeur zou zijn in de afbeelding van de stand van het hoofd.

Daarbij komt natuurlijk nog, dat de niet-westerse beeldhouwers vrijwel altijd mannen zijn, en mannen nu eenmaal geweerd worden bij de bevalling (buiten de westerse wereld van de laatste decennia dan). Als man zie je geen geboorte, en weet je dus ook niet hoe dat er bij mensen precies aan toegaat, tenzij je daar expliciet naar zou vragen bij de (vroed-)vrouw.

Eureka !

Maar net als bij een puzzelstukje: juist als je het niet meer zoekt, zie je het ineens liggen – Eureka !

Dat overkwam mij, toen we tijdens het Parcours des Mondes in Parijs (2015) galerie Kasuwa binnenliepen. Onze leden Peter en Nathalie De Jeu waren daar tijdelijk neergestreken met vooral Nigeriaanse kunst, waaronder enkele mij nog onbekende beelden (één ervan publiceerden we in Footprints 11 j.l.). Maar bij hen stond ook een groot Urhobo koppel (afb 1), mét barende vrouw, en een kind dat geboren werd met het achterhoofd vóór (afb 4). Dus tóch een correcte afbeelding van een natuurlijke baring, en dat in de Afrikaanse kunst! In dat eerste nummer uit 2013 was ook een Urhobo baring afgebeeld, maar dan met het achterhoofd áchter (toen fig 40 detail, nu afb 5).

Daarbij vond ik nu ook nog in het boek “Lobi, traditional art” [2] een barende vrouw staand afgebeeld, waarbij zij bij het kind tijdens de geboorte tegen het achterhoofd aankijkt (afb 6) ! Er blijken dus wel degelijk Afrikaanse kunstenaars te zijn, die goed naar (vroed-)vrouwen hebben geluisterd, alvorens met hakken te beginnen – of zou ook deze keuze toch op toeval berust hebben?

Het puzzelstukje ‘de fysiologische geboorte in de tribale kunst’ is hiermee, in elk geval voor wat betreft Afrika, teruggevonden en dat voelt voor mij als een cadeautje bij deze derde verjaardag van ons blad.

4.

5.

6. Lobi geboorte, achterhoofd baby naar voren gericht

Beide afbeeldingen hierboven zijn Urhobo.
 Links (afb 4) een opname vanuit laag standpunt van de halfhurkende vrouw rechts op afb 1, die op het punt staat moeder te worden. Moeder kijkt als het ware tegen het achterhoofd van de baby aan.
 Rechts (afb 5) een eind-19e eeuwse tekening van een Urhobo baring in geknielde houding. Hier kunnen moeder en kind elkaar direct aankijken. De kariatidevorm van dit beeld diende ter ondersteuning van een grote fetisj. (de totale fetisj \ tekening is te zien in onze eerste editie).

Voor het mogen fotograferen van het Urhobo paar met barende vrouw in hun Galerie Kasuwa, gaat mijn dank uit naar onze leden Peter en Nathalie de Jeu.

Bronnen

- afb 1 en 4: Urhobo paar in Galerie Kusawa – foto Hofkamp, M
- afb 2 : <https://dekritischeverloskundige.wordpress.com>
- afb 3 & [1] MacLaren Walsh, Jane - The Dumbarton Oaks Tlazolteotl: looking beneath the surface - Journal de la Société des Americanistes, 2008, 94-1
- Dit is een interessant artikel, dat op goede gronden ernstig twijfelt aan de authenticiteit van het precolumbiaanse stenen beeld, dat de godin Tlazolteotl voorstelt. <https://jsa.revues.org/8623>
- afb 5 & [2] Ploss, H.H - Das Weib in der Natur und V  lkerkunde – 8e druk, Grieben's Verlag, Leipzig 1905
- afb 6 & [3] Scanzi, Giovanni Franco - Lobi Traditional Art - blz 87, ed.Milanos, Bergamo 1987